

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет культури і мистецтв
Кафедра хореографічного мистецтва**

ЄГИПЕТСЬКА МІФОЛОГІЯ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу
13-431 групи
Спеціальність 024 Хореографія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Хореографія
Федорова Ольга Володимирівна

Керівник: доцентка Рехліцька А.Є.

Рецензент: голова циклової комісії
«Хореографія» комунального закладу
«Херсонський фаховий коледж культури і
мистецтв» Кізяков В.М.

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	6
1.1. Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.....	6
1.2. Ідейно-тематична основа твору.....	15
РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «СИЛЬНІША ЗА СОНЦЕ»	19
2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору.....	19
2.2. Графічна таблиця твору та опис хореографічного тексту	20
2.3. Сценографія.....	26
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

Актуальність теми: Єгипетська історія, котра формувалася протягом багатьох тисячоліть ще до нашої ери, створила високо сформовану культуру, яка мала і досі має величезний вплив на світове мистецтво. Незрівняна культура Стародавнього Єгипту завжди приковувала до себе велику увагу людства. Навіть Римська імперія змушена була схилитися перед незрівнянністю східної держави. Культура пірамідальної країни зі своїми традиціями, а особливо релігіями і досі охоче користується нескінченною цікавістю. Історія і культура Єгипту залишається чужою світогляду і екзотичною для сприйняття людства, і надто незвичною для європейських канонів. [1] Тому можемо зробити висновок, що ця тема актуальна для нашого ретельного дослідження.

Світ фараонів, пірамід і священних гробниць - це мистецтво Стародавнього Єгипту, котре є одним з найбільш незвичайних, чарівних і таємничих культур на Землі. Археологи та вчені все ще досліджують та вивчають історію цього світу. Основні культурні твори включають піраміди, гробниці, скульптури тощо. Фреска, вважалася як сполучна ланка між богами і людьми – саме таке судження запровадили фараони, котрі так само поклонялися богам як і інші. При цьому на фресках переважно зображувалися жіночі фігури, так як були уособлення краси Єгипту. Першою, кого відтворювали на фресках була богиня Сехмет - Хатор. [14]

У нашій кваліфікаційній роботі ми зацікавилися давньою історією та культом вірування єгиптян. У Стародавньому Єгипті, котрий існував ще до нашої ери, закономірності існування і взаємовідносин богів і людей особлива, як і в інших міфологічних

околицях світу. Міфологія єгиптян, як і міфи інших народів, передає символічні уявлення про закони природи та сенс життя, але іншими засобами. По давньоєгипетській культурній спадщині ми можемо судити про високорозвинене мистецтво танцю. Єгиптяни розглядали танець не тільки заради розваг, але й як атрибут до релігії і для короткого шляху взаємозв'язку до богів. Прикладом таких танців є: «Зоряний танець» або «Астральна пляска Зодіака» - це пояснювалось тим, що його виконавцями було 12 дівчат. Існує ще «Наслідувальний танець», де танцюристи стародавнього світу намагалися зображувати птахів, тварин, явища природи і тд. так як вірили, що це і є їх Боги. [21]

Ми в свою чергу досліджуючи різні літературні джерела та відеоматеріали доводимо, що особливою зацікавленістю історією Стародавнього Єгипту, були охопленні балетмейстери ХІХ-ХХ століття. Прикладами цього слугують балети: Маріуса Петіпа «Донька Фараона»;^[11] двоактний балет «Таємниці Клеопатри» - поставником, якого був Мелкон Хачікян; і «Єгипетські ночі», балетмейстером якого являється Михайло Фокін та ін.. [23]

Мета дослідження – впровадження зазначеної міфологічної теми Стародавнього Єгипту засобами танцювального мистецтва в хореографічній композиції.

Завдання:

1. Розробити історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.
2. Проаналізувати ідейно-тематичну основу твору.
3. Створити композиційно-архітектонічну побудову твору

4. Розробити літературно-графічний запис хореографічної постановки.
5. Розробити сценографію твору.

Об'єкт дослідження – історична міфологія Стародавнього Єгипту.

Предмет дослідження – втілення особливостей єгипетської танцювальної культури в сучасну хореографічну композицію.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1. Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції

Стародавній Єгипет був однією з найбільших країн античності. Греки назвали країну «Єгипет» - має походження від єгипетської назви першої столиці країни, яку вони замінили. Самі єгиптяни називали свою землю «Та-кемет» - «чорна земля», бо на відміну від «червоної землі» пустелі - це родюча земля. [16]

Історія Стародавнього Єгипту налічує близько 40 століть і розділена на: Старе, Середнє і Нове Царство. Науково доведено, що саме єгипетська цивілізація одна із найперших виникла в північно-східній частині Африки. Розквіт давньоєгипетської цивілізації значною мірою був результатом її здатності пристосуватися до умов долини річки Нілу. [16] У X - VI століттях до н.е. коли клімат був вологішим, кочові племена жили в саванах біля річки. Племена займалися збиральництвом, полюванням, а пізніше також рибальством. Але раптова зміна клімату змусила племена спуститися до запливів ріки Ніл. Серед них були протосеміти (представники середземноморської та східноафриканської раси), бербери (корінні жителі Північної Африки) і кушіти (корінне населення Східної Африки), зі змішування яких до IV тис. до н.е. утворився єгипетський народ. [4]

В Єгипті протягом століть існувало 30 династій фараонів, які успадковували владу. Фараон був верховним володарем людей, землі і води по всьому Єгипту, командувачем війська і верховним жерцем, живою копією бога Гора, сина бога Ра. [6]

Ключ до розуміння всієї давньоєгипетської культури лежить у релігійних вірувань, відображених у міфах. Основними джерелами для

вивчення міфологічних уявлень є різноманітні релігійні тексти, гімни та молитви до богів, а також записи поховальних ритуалів. Найдавніші з них відомі як "Тексти пірамід", які були написані на стінах похоронних камер фараонів стародавніх царств у пірамідах. [24]

У Стародавньому Єгипті не було єдиної загальної релігії, а існувало велике розмаїття місцевих культів, присвячених конкретним божествам. Більшість з них були генотейстичними (коли окремі божества не мають щодо релігії стабільності і можуть змінити свою думку в будь-який момент) всіх за своєю природою. Єгиптяни були настільки переконані в потойбічному житті, що їхній світ наповнений безліччю богів і духів, що більшість з яких часто уособлювалися у вигляді священних тварин, комах і птахів. Особливе звернення було до священних тварин, яким поклонялися в храмах. Людина, яка вбила священну тварина - помирала в муках і це було покарання Богів. Щоб бути визнаною втіленням божества, тварина повинна мати особливе забарвлення, форму плям і рогів. [5]

Пізніше уявлення про зовнішність богів змінювалися. Як правило, богів почали зображати у вигляді людей з головами тварин, рідше - у вигляді тварин з людськими головами. Наприклад, бога Амона зображували з рогами барана, а Гора - з головою орла. Сфінкс - бог, який охороняє кордони пустелі і захищає Єгипет від Сета - бога смерті. Але головною захисницею Стародавнього Єгипту була богиня Сехмет-Хатор. [14]

Сехмет - одна з найважливіших богинь Стародавнього Єгипту. Її вважали наймогутнішим богом з усіх, навіть бог Ра не володів такою прихильністю як Сехмет. З міфології Давнього Єгипту доведено, що Сехмет мала дар дихати вогнем. Крім того, люди порівнювали гарячі вітри пустелі з її диханням. Єгиптяни вірили, що богиня може викликати хвороби. Але при цьому, вона була не тільки богиня - воїн,

але й богиня лікування. Фараони поклонялися Сехмет як своєму захиснику, бо вона як стіна, котра не пускала нікого у володіння єгипетського народу. Говорили, що богиня керувала царями у справах війни, а саме застосовувала в битвах свою міць: володіння стрілами, луком та мечем, подих, котрий перетворював усе на пустелю і найголовніше вогонь, який спалював усю силу, що була направлена в сторону Єгипту. Богиня зазвичай зображувалася божеством - левом. Символ показує її у вигляді жінки з головою лева, що характеризує як «могутню», «сильну». [14]

За історичними даними, більше семи сотень статуй богині Сехмет колись стояло в одному храмі-гробниці. Одним із них був храм Аменхотепа III на західному березі Нілу. Також гранітна статуя Сехмет знаходиться в Національному музеї в Копенгагені. Статую датують 1402-1365 роками до н.е. Таке поклоніння богині і не дивне, адже Сехмет була не лише богинею, а ще і сонячним божеством, що викликало у єгиптян особливе поклоніння ніж іншим богам. [8]

Стародавній Єгипет залишив світовій цивілізації величезну культурну спадщину, його стародавні твори мистецтва експортувалися в різні куточки світу і масово копіювалися майстрами інших країн. Дивовижні архітектурні форми - величні піраміди, храми, палаци та обеліски - протягом багатьох століть захоплювали уяву мандрівників і дослідників, вчених. Єгипетські майстри створили чудові настінні розписи та скульптури, навчилися виготовляти скло та кераміку, поети та письменники створили нові форми літератури. До наукових досягнень стародавніх єгиптян належать створення писемності, математики, медицини, астрономічних спостережень і календаря. Інтерес до пам'ятників, артефактів і археологічних розкопок у Стародавньому Єгипті, що виник на рубежі XVIII-XIX століть, призвів до виникнення науки єгиптології.[20]

Заснування давньоєгипетської держави, має значний вплив на античну культуру, а через неї - до культури всієї Європи. Пам'ятки культури і мистецтва дійшовши до нас, показують, що танець мав велике значення в стародавньому Єгипті. Єгиптяни, вважали танець не тільки розвагою, але й релігійним заходом і коротким шляхом для спорідненості з богами. Якщо людина померла, вони використовують танець, щоб відігнати від небіжчика злих духів і вірять, що танець є щасливим і священним видом мистецтва. На святах родючості значення танцю є як уособлення божественної життєвої сили (свого роду символізмом), особливо в поклонінні богиням Хатор і Баст. [15]

Сім тисяч років тому стародавні єгиптяни створювали і опановували свої ритуальні танці, і це зображено на фресках і розписах усіх давньоєгипетських храмів, пірамід і гробниць. Зародження давньоєгипетського танцю нерозривно пов'язане з релігійним становленням. Храми Єгипту оточені товстими стінами, масивними колонами, великою кількістю малюнків і знаків. Святиня була закрита від співів і людських голосів, і в ній панувала мертва і грізна тиша. На той час, храми були створені для постійного залякування та пригнічення простих людей. При цьому в деяких храмах були розміщені спеціальні школи, в яких танцюристів навчали бути першими професіоналами, котрі виконували складні фігурні і акробатичні трюки. Досить довгий час єгипетська танцювальна культура розвивалася самостійно, і лише з часом до Єгипту стали приїжджати танцюристи з сусідніх країн, збагачуючи єгипетський танець своїми традиціями. [19]

У Стародавньому Єгипті високо цінувалося мистецтво танцю. Різноманітність танцювальних форм визначається багатьма ритуалами та подіями в повсякденному житті: народження дитини, одруження, поховання, а також єгипетськими віруваннями. Досліджуючи різні

джерела інформації, ми дізналися, що у них є два типи танців: мімічний, в якій жести і пози використовуються для вираження думок. Другий тип танців складається з махів тулубом і вправ на спритність, гнучкість і грацію. Раніше вищий клас Єгипту утримував рабів, яких навчали мистецтву танців, і вони влаштовували домашні театральні вистави. [15]

Багато танців за часів фараонів виконувалися без різких, навіть непотрібних рухів, щоб ніщо не відволікало від душевної напруги. Фараони наказували танцівницям одягати спеціальні костюми для танцю, вузькі напівпрозорі бюстгальтери, щоб продемонструвати різні кути тіла виконавиць. На стінах храму та фресках викарбоване зображення рабинь-танцівниць, у котрих попри костюмів, ще були вишиті пояси, які стягували та підкреслювали естетику тіла. [21]

У Стародавньому Єгипті танець був досить різнобічним, а саме він поділявся на такі основні види: ритуальні, гаремні, військові, розважальні та тд. Особливе місце займають ритуальні танці, що виконувалися в релігійних театралізованих виставах. Лише посвячені священики та черниці беруть участь у цих подіях, що відтворювали періоди давньоєгипетської міфології. Танцюристи виконували складні фігурні рухи та деякі акробатичні елементи. Рука, як правило, плавна, відкрита, але також використовуються геометричні, різкі рухи, що характеризуються стиснутими кулаками, підстрибуванням на місці, скорботними та радісними жестами. Танцювальні фігури відповідають рухам небесних світил, переважають геометричні перебудови: центровані кола, квадрати, трикутники, лінії. Танці завжди супроводжуються грою на музичних інструментах. [15]

Стародавній Єгипет тричі потрапляв під вплив сусідніх країн: Сирії, Палестини, Нубії, Судану, Ефіопії. Близько 1500 року до нашої ери єгиптяни привезли до двору баядеру (індійська танцівниця з храму) з Індії, привнісши в єгипетський танець елегантність, витонченість.

Після Нового царства єгипетська цивілізація почала занепадати, культурна спадщина зазнавала все більшого впливу сусідніх країн, а в 30 р. до н.е. Єгипет увійшов до складу Римської імперії. [21]

Відомо, що мистецтво Стародавнього Єгипту є одна з найбільш незвичайних і загадкових культур на Землі. Тому, на сьогоднішній день ми можемо спостерігати велику цікавість митців, вчених, творців, з різних сфер мистецтва до історії та культури Стародавнього Єгипту.

Одним із таких прикладів є балет «Донька Фараона» - постановником якого був прем'єр Паризької опери - Маріус Петіпа. Балет був створений за мотивами роману Теофіла Гот'є «Роман про мумію». Прем'єра балету «Донька фараона» відбулася 18 січня 1862 на сцені Петрівського Великого театру. [11]

Сюжет твору розповідає про молодого англійця лорда Вільсона, який подорожує Єгиптом разом зі своїм слугою. Ховаючись від бурі разом з купцями, Вільсон прибігає до муміфікованої гробниці доньки великого фараона - Аспічії. Дим із купецьких люльок затьмарив англійця і показав неймовірне видіння. Ситуація змінилася і він перетворився на Таора – юного єгиптянина. Жива мумія перетворюється на людину, включаючи прекрасну Аспічію в оточенні своїх слуг. Молоді люди одразу закохалися, але розвитку їхніх стосунків заважало багато перешкод: напад лева, знуцання нубійського царя тощо. Але коли щастя було поруч, Вільсон раптом прокинувся і опинився в тій самій піраміді. [11],[17]

У 1874 році «Донька фараона» був одним із балетів, подарованих Маріусом Петіпа - Августу Бурнонвілю. Датський хореограф не оцінив такого подарунку, ще і засудив: «...безсоромність стилю, запозиченого у італійців». Його не вразила надто яскрава екстравагантність у гімнастиці, він коментував це так: «...це не є ані справжнім танцем, ані

мистецтвом та не виправдовується виставою чи дією балету». За його думкою, ці вистави «поставлені з розкішшю, не порівняно з жодним театром Європи». [11]

Єгипетська екзотика і не залишила осторонь балетмейстера Михайла Фокіна, який був постановником балету «Єгипетська ніч». Колишній соліст Маріїнського театру створював балетну виставу на честь прибуття шаха Персії. Антон Аренський, котрий являвся композитором, спеціально створював музичний супровід для одноактного балету, основою якого був роман письменника Теофіла Готье «Ніч, подарована Клеопатрою». Прем'єра балету відбулась 1909 році в Маріїнському театрі. Через те, що Михайло Фокін був рішучим противником жорстких балетних форм, він виступав проти стереотипів класичних дуетів, тому балет «Єгипетські ночі» зазнав багато дорікань зі сторони. Більшість критиків, вважали цю композицію хореографії своєрідною, адже була відсутня виворітність ніг, що притаманне класичному балету. Михайло Фокін пояснював, що за основу танцювальних положень він брав зображення настінних фресок єгипетських храмів і пірамід. Але ще одною особливістю балету було залучення пантоміми – хореограф прагнув розвивати не тільки технічну майстерність, а й артистичність. Одну із головних ролей відіграв сам хореограф – Михайло Фокін. Через кілька років вистава отримала назву «Клеопатра» і була інтерпретована Сергієм Дягілєвим. Однак сюжет був дещо змінений, у зв'язку з появою нових музичних творів, спрямованих на залучення публіки. [23]

Вся сюжетна дія балету відбувається в єгипетському храмі, де відразу показані закохані - служниця Береніка і молодий мисливець Амон. Але після прибуття цариці Клеопатри, він готовий за ніч з нею віддати своє життя, випивши вранці отруту. Незважаючи на Амона, цариця проводить обряд зустрічі полководця Риму - Марка Антонія,

вінчанням його лавровим листом. Для остаточного завершення вистави є дві версії: в балеті «Єгипетській ночі» Амону замість отрути дають снодійне. В інтерпретації Дягілева балет «Клеопатра» - в завершенні картина трагічна смерть хлопчика. [18]

Образу найвідомішій цариці Єгипту – Клеопатрі, присвятив свій витвір балетмейстер Мелкон Хачікян (Массо). Назвавши балет «Таємниці Клеопатри», як і великі артисти, при створенні хореографії постановник використовував власну уяву та бачення єгипетської цариці. Щоб громадськість могла отримати максимум задоволення та перенесення в атмосферу Стародавнього Єгипту, режисер використовував різноманітний музичний супровід.[19] Музичний матеріал був використаний різних композиторів: Комітаса, Джона Вільямса, Ганса Ціммера та інших, які точно передали кульмінацію пристрастей у Стародавньому Єгипті. Ще одними із яскравих доповнень до вистави, були вражаючі декорації та костюми. [19]

Двогодинний балет заснований на принципі епічної вистави з поєднанням вражаючої хореографії. Балет зітканий виразною пластикою, в якому масові сцени перемежуються героїчними монологами, що перетікають в адажіо. Массо будував дуети на складних, майже акробатичних опорах, і для їх виконання потрібна велика майстерність і сміливість, тому відбір артистів був досить прискіпливим. Проте одну із найголовніших партій балету, постановник нікому не довірив і виконав її сам – роль Цезаря.

Мелко Хачікян перед початком постановки, як і автор лібрето, ретельно досліджував історичні документи про життя цариці Єгипту та римських дворян. Досліджуючи історію та легенди, Массо зацікавився саме темою: коронація Клеопатри. Тому, в своєму балеті він змальовував саме такі події, як Цезар допомагає володарці Єгипту боротися проти багатьох її ворогів, включаючи підступну сестру

Арсіною. Клеопатра з маленьким сином відправляються в Рим, де їх зустрічає Марк Антоній. В результаті найскладніших політичних інтриг Цезар був убитий. Зрештою загинув і Антоній. Клеопатра, не бажаючи бути рабинею, також добровільно померла, поклавши руку в кошик зі зміями. [19]

Темі тісного зв'язку між двома державами – Єгипту і Рима, висвітила хореограф Марія Лазарева та композитор Едуард Лазарєв. Балетна постановка була присвячена до 400-річчя від дня народження Шекспіра і його твір «Антоній і Клеопатра» став основою сюжету хореографічних постановок. Трьохактна вистава відрізняється від п'єси Шекспіра, але при цьому було збережено основні події. [21]

Прем'єра відбулась у 1965 році в Малому театрі опери та балету. Однак, в 1977 році Чернишов Ігор зробив свою інтерпретацію балету, яка викликала найбільшу цікавість суспільства. [22]

Вистава «Антоній і Клеопатра» стала чудовим дебютом Чернишова як хореографа. Він привернув увагу критиків і глядачів своєю хореографією, яка вражала новизною. Чернишов виразив це своїми особливими манерами, проаналізувавши окремі методи в системі класичної хореографії. Його головний принцип розробки – композиційне розкриття – замінено монтажем.

В балеті відображуються історична подія, яка відбулася наприкінці 1 століття до нашої ери. Юлій Цезар перемагає Октавіана, Лепіда й Антонія й укладає з ними мир. Але історія «Антоній і Клеопатра» відбувається через багато років. Антоній, котрий зачарований красою єгипетської цариці Клеопатри і занурюється в любов і розпусту. Серед своїх союзників Помпей висловлював надію, що Антоній, ніколи не прийде на допомогу своїм союзникам. Однак йому повідомляють, що Антоній збирається увійти до Риму. Альянс із

трьох учасників, відомий як тріада - розпадається. Влада вимагала, щоб Римом керувала одна людина. Лепід, найслабший із трьох генералів, не є сильним кандидатом на верховенство. А отже кінець цьому покладуть Антоній і Октавій. [22]

Дослідивши та розібравши теоретичний матеріал та відео, було встановлено, що історія та культура Стародавнього Єгипту досить цікава та береже в собі досить багато таємничих фактів. Не дивлячись на те, що Єгипет як країна і народ існували ще до нашої ери, це не заважає їм мати великий вплив на розвиток сучасного мистецтва. Композитори створюють нову музику, хореографи - балети, опери, п'єси, мюзикли. Отже, можемо довести, що відео і теоретичний матеріал – вдале джерело для створення майбутньої хореографічної постановки.

1.2. Ідейно-тематична основа твору

Тема: зображення міфологічного образу однієї із найсильнішої богині Стародавнього Єгипту - Сехмет-Хатор.

Ідея: засудження застосування сили в цілях фізичного зруйнування, а не в зміцненні морального стрижня.

Надзавдання: продемонструвати покарання за застосування сили, яка приносить небезпеку і смерть.

Наскрізна дія: неспроможність правильного володіння сили.

Конфлікт: між богинею Сехмет-Хатор та богом сонця - Ра.

Танцювальна форма: масова форма.

Танцювальний жанр: драматичний.

Лібрето.

Сехмет – сонячне божество, богиня-войовниця, перше Око царя Ра. Вона зображувалась як левиця, найлютіша войовниця, відома

египтянам. Сехмет була покровителькою фараонів і супроводжувала їх у битвах.

Богиня Єгипту неймовірно вмільй воїн, чудово володіє мечем, луком і стрілами. Але найголовніша її зброя була приручення вогню .

Коли вона у своїй левовій формі, її дихання перетворює на пустелю все, до чого торкнеться. Її вважали набагато сильнішою, за царя Ра. Саме це і не сподобалося Богові всіх Богів і він почав шукати шляхи, як можна знищити богиню. Але Сехмет фанатично віддана Ра і хоче нічого іншого крім, як знищувати його ворогів. Через те, що вона засліплена жадобою крові, ворогами вона вважає всіх і тоді їй було важко себе контролювати через це богиня почала вбивати людей без приводу.

Цар Ра тоді наказав, щоб маги хитрістю змусили богиню випити червоне вино, яке Сехмет прийняла за кров. Зрозумівши згодом, що їй було обдурено – вона вбила всіх магів, але це їй не допомогло. Вона вже не могла взяти, як раніше, меч і лук.

Коли богиня знепритомніла, Ра перетворив її на Хатор — богиню материнства, кохання, радості і відправляє її на небеса. А новим Оком Ра стала Баст – богиня кішок.

Характеристика хореографічних образів.

Богиня Сехмет-Хатор – могутня, люта, небезпечна, одна із самих значущих богів Єгипту. Вона богиня війни, захисниця Єгипту, але через свою жагу до крові – шкодить мирному населенню і вбиває їх без причин. Тому, через свою надмірну силу вона має велику агресію до всіх, чим і викликає небезпеку.

Дівчата – рабині, котрі символізують повну протилежність богині Сехмет-Хатор. Вони крихкі, витончені, граціозні, що є символом жіночої краси Єгипту.

Хлопці – воїни Єгипту, котрі є підданими богині Сехмет-Хатор. Їх вираз обличчя завжди символізує стриманість та непорушність. Молоді, сильні юнаки, котрі не бояться ні війни, ні ворогів. Найбільший страх – немилість богів.

Аналіз музичного супроводу

Музика Єгипту - одна з гілок арабської музики, що походить від культури Стародавнього Єгипту. Найважливішим джерелом, пов'язаним з давньоєгипетською музикою та музикантами, є папірус із давньоєгипетськими піснями. Відомо, також що багато зображень музикантів та окремих інструментів, були заповнені гробниці фараонів і монархів. [10]

Продовж всієї історії Стародавнього Єгипту музика акомпанувала релігійні поклоніння. Крім того, спів і гра на арфі та лютні загалом входили до обов'язків священнослужителів. У Стародавньому царстві існували музичні ансамблі, що склалися з: арф, флейт і лір, котрі супроводжували не тільки танцівників, а ще й тодішніх співаків. З часами склад виконавців змінювався, а у виступах ансамблів зростає значення ударних інструментів. [12]

Археологи та вчені довели, що в період Нижнього царства - музика стала яскравішою, голоснішою та гострішою. Відповідно до зображення на рельєфах та фресках, танцюристи починають рухатися швидше, з великою радістю та пристрасстю, ритм мелодій прискорюється, музика стає більш жвавою та енергійною.

Традиційні інструменти включають: арфи, мизмар (схожий на лютню), духові дудки (подвійний кларнет) і різні типи флейт (саламія), барабани (дарабука, хока, табл, балада) і брязкальця, цивільні і військові труби, сістр, кіфари. [12]

В наслідок дослідження, нам довелося знайти приклади перших музикантів, котрі здобули велику славу та повагу своїм мистецтвом і майстерністю. Першим відомим музикантом Стародавнього Єгипту був Кафуанх — «співак, флейтист і розпорядник музичного життя при дворі фараонів» (кінець IV — початок V). Його поважав сам фараон Усеркаф, і навіть встановив музиканту пам'ятник біля своєї піраміди.

До пізнішого періоду розвитку музичного мистецтва відносяться імена: флейтиста Сенанхвера, арфіста Кахіфа та Дуатенеба. Саме з історичних артефактів збереглися відомості про рід музикантів Снефруноферів, які служили при дворі фараонів. [10]

Музичний матеріал, який використаний в хореографічній композиції по змісту відповідає хореографічному твору. Ми використали сучасне аранжування єгипетської музики, композитора Marko Beltrami і його композицію «Coronation». Ця музична композиція була спеціально написана для фільму «Боги Єгипту» режисера і продюсера Алекса Проянса. Кінострічку було знято за мотивами єгипетської міфології. [25]

Лад – мажорний.

М/р – 2/4

Темп – помірно-швидкий.

Кількість тактів – 106 тактів.

Хронометраж – 2:50.

РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору

Композиційно-архітектонічна побудова твору розроблена за навчальним посібником «Мистецтво балетмейстера» А.Є.Рехліцька.[2]

[А.Є.Рехліцька. Мистецтво балетмейстера. – Херсон.:2012. – 84-93 с.]

Назва частини	Кількість тактів	Зміст
Експозиція	26	На сцені з'являються виконавці: 7 дівчат встають півколом; 4 хлопця встають в півколо в точках № 2,4,6,8 – формується квадрат. Солістка в центрі квадрату – по центру сцени.
Зав'язка	18	Дівчата перелаштовують малюнок з півкола на колони з обох сторін сцени. Хлопці залишаються на місці і взаємодіють з солісткою.
Розвиток дії	26	Дівчата перелаштовують малюнок: з локон заводять коло навколо солістки. Хлопці йдуть за куліси. Солістка рухається по центру.
Кульмінація	28	Дівчата йдуть зі сцени. Хлопці по черзі виходять з-за куліс і виконують з солісткою спільну танцювальну комбінацію.
Розв'язка	8	Хлопці по черзі йдуть зі сцену. Солістка залишається одна і завершує фінальну точку.

2.2. Графічна таблиця та опис хореографічного твору.

Умовні позначення:

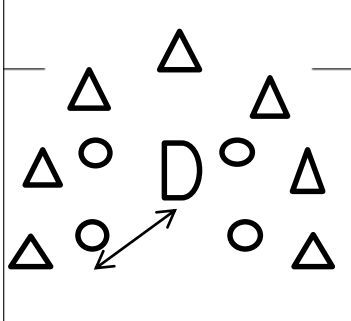
- Дівчата

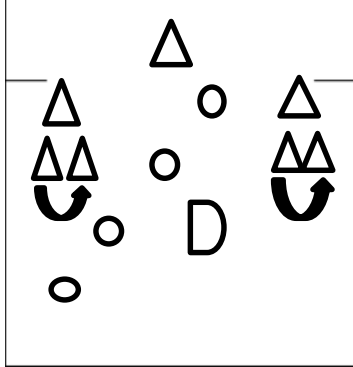
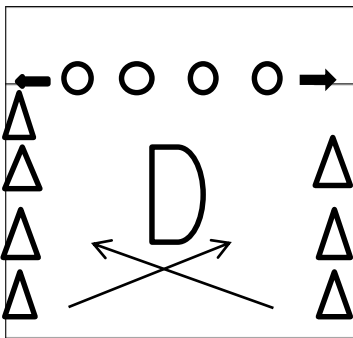
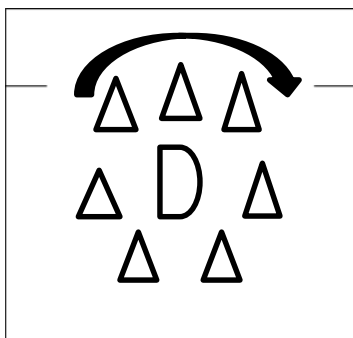
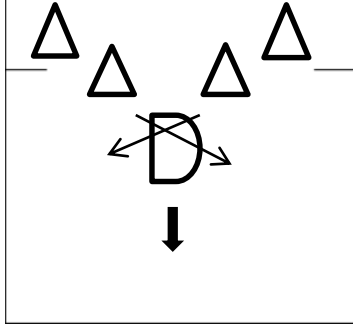
- Солістка

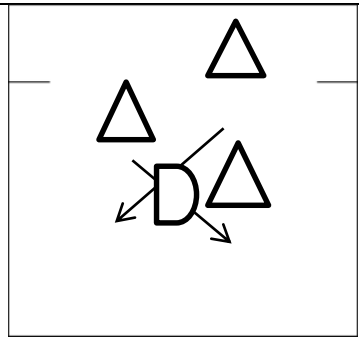
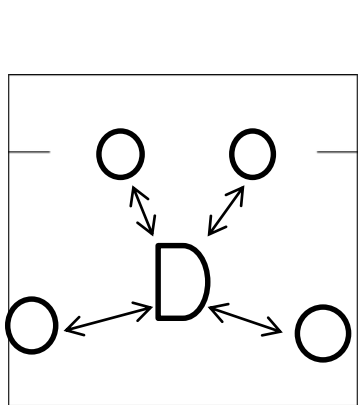
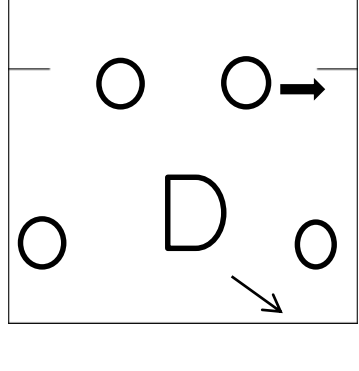
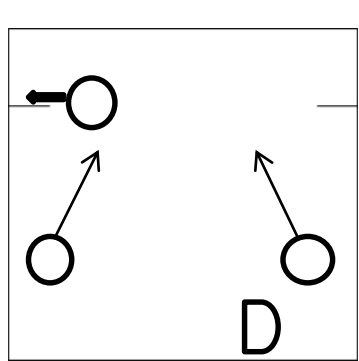
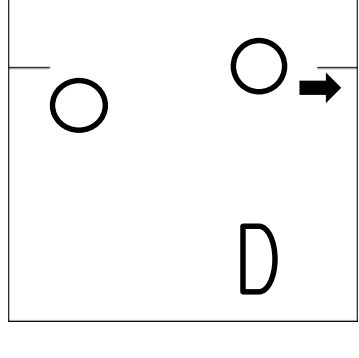
- Хлопці

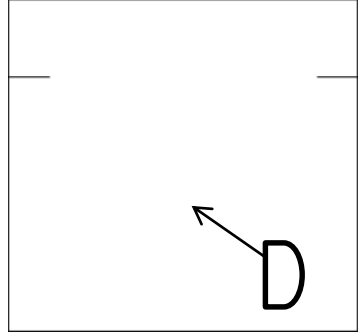
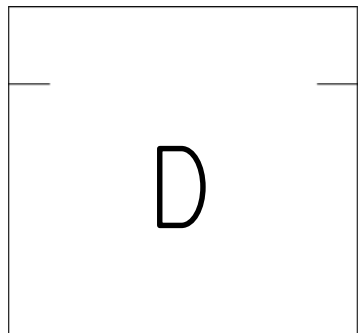
- Напрямок руху

- Рух по колу

Архітектонік а	Малюнок танцю	К-ть тактів	Хореографічний текст
Експозиція		8	Хореографічна постановка починається з точки. Поступово герої починають оживати в єгипетських позах.
		8	Солістка починає рухатись grand jete по діагоналі. Після цього виконує першу комбінацію.
		10	Дівчата сходяться у маленькі кола. Хлопці

			<p>виходять на діагональ. Солістка рухається в напрямі діагоналі. Починається друга комбінація.</p>
Зав'язка	 	10	<p>Дівчата рухаються у напрямі двох колон, а хлопці зміщаються на задню частину сцени і заходять в куліси. Починається третя комбінація.</p>
Розвиток дій		16	<p>Після кола, дівчата по черзі виконують п'яту комбінацію по діагоналі і заходять за куліси.</p>
		8	<p>Дівчата з обох колон малюнком – навхрест заводять коло(за годинниковою стрілкою) навколо солістки. Виконується четверта комбінація.</p>

			
		10	Хлопці вийшовши з-за куліс виконують разом з солісткою підтримки.
Кульмінація		18	Солістка разом з хлопцями виконують шосту комбінацію.
	 	10	Солістка виконує сьому комбінацію переміщуючи в діагональ на авансцену, а хлопці по черзі заходять за куліси.

Розв'язка		8	Солістка виконує восьму комбінацію — переміщуючись в центр.
			

Комбінації хореографічної композиції

Комбінація №1

1 такт – робимо grand jete – по діагоналі, в точку №2. Руки в другій позиції.

2 такт – лівою ногою робимо attitude, ліва рука підіймається в третю поз., права рука в другій поз.

3-4 такт – повторюємо 1-2 такти, тільки в ліву сторону в точку №6.

5 такт – робимо наскрізні кидки правою ногою (вперед – назад), руки йдуть протилежно.

6 такт – через passé правою ногою робимо chasse з просуванням.

7-8 такт – повторюємо 5-6 такти.

Комбінація №2

1 такт – виконуємо випад на праву ногу в точку №8. Руками в котрих реквізити – лук і меч, відтворюємо наскрізні рухи (імітуючи битву мечами).

2 такт – робимо *chaîne* за правим плечем по діагоналі.

3 – 8 такт – повторюємо 1-2 такти.

9-10 такт – підтримка солістки і останнього хлопця: права нога в *passé*, ліва рівна в стороні. Руки: права рука з мечем в третій поз., ліва з луком в другій поз.,

Комбінація №3

1 такт – робимо ножиці в повітрі, в точку №8

2 такт – виконуємо позу: опираємось на праву ногу, ліва позаду рівна. Права рука у другій поз., ліва у третій поз.

3 такт – робимо підготовку до перекидного.

4 такт – перекидне і опиняємось у точці №2.

5- 9 такт – повторюємо 1-5 такти, але в точку №2 і з лівої ноги.

10 такт – дівчата оточують солістку в колі.

Комбінація №4

1 такт – робимо по колу *pas echarpe* по другій поз., обличчям до глядача. Руки в другій поз.,

2 такт – робимо *suivi* по п'ятій поз. ніг.,

3- 6 такт – повторюємо 1-2 такти по колу.

7-8 такт – робимо *chaîne* (кожна по своєму напрямку) розходяться по колонам з обох сторін сцени.

Комбінація №5

1-2 такт – перші дві дівчини виконують коливальні рухи тулубом(характерні лексиці єгипетського танцю). Рухи відбуваються в напрямі діагоналі: з правої сторони рухаємось в точку №8, з лівої – в точку №2.

3-14 такт – на кожні такти «раз-і-два» вступає інша пара дівчат і повторюють 1-2 такти. По закінченню рухів – дівчата заходять за куліси.

15-16 такт – з-за куліс по черзі виходять хлопці.

Комбінація №6

1 такт – виконуємо два pas de chat починаючи з лівої ноги. Руки в підготовчій поз., роблять обертальні рухи.

2 такт – на «раз-і» робимо з п'ятої поз., в другу поз. pas echange. Руки в другій поз., на «два-і»- робимо перетуп лівою ногою і ліву п'ятку ставимо навхрест правій нозі.

3-4 такт – повторюємо 1-2 такти з правої ноги.

5-6 такт – робимо два повільних attitude назад, починаючи з лівої ноги.

7-10 такт – парами хлопці виконують перекидні, при цьому міняючись місцями. Солістка при цьому стоїть – утримуючи позу.

11-12 такт – солістка з першим хлопцем виконує підтримку, на кінець такту – він заходить за куліси.

13-18 такт – повторюємо 11-12 такти.

Комбінація №7

1-2 такт – виконуємо просування вперед. На «два-і» - з корпусом нахиляємось вниз, праву ногу піднімаємо до гори.

5-6 такт – робимо стрибок: права нога в положенні passé, ліва нога рівна. На «два-і» робимо soutenu.

7-10 такт – повторюємо 1-6 такт.

Комбінація №8

1-2 такт – виконуємо два повільних кроки назад.

3-5 такт – поступово опускаємо реквізити і спускаємось на коліна.

6-8 такт – корпусом повністю лягаємо на сцену.

2.3. Сценографія

Оформлення сцени.

На заднику сцени відображається зображення храму Сехмет в Імау – древній храм, побудований для поклоніння богині Сехмет-Хатор.

Світлова партитура.

Початок номеру починається з точки. Поступово сцена освітлюється червоно-помаранчевими кольорами – саме такі кольори символізують образ головної героїні, богині Сехмет - Хатор: кров, піски Сахари, сонце. Така палітра світла зберігається протягом усієї хореографічної композиції. При наростанні музичного характеру, та при розвитку дії номеру – коли солістка відтворює бій на сцені, що характеризує небезпеку, додаються світлові мерехтіння. По закінченню номеру, світло поступово затемнюється, показуючи глядачеві розв'язку постановки, а саме коли солістка після випитого з чаші вина зображую знесиленість. В кінці постановки, богиня вже не може втримувати свою зброю так як здобула покарання. Саме це і символізує закінчення історії - світло повністю гасне.

Опис костюмів.

У Стародавньому Єгипті танцюристи були одягнені в чоловічі міні-спідниці (фартухи із закругленими краями спереду) або танцювали

оголеними, підперезавшись лише поясом на талії. Деякі виконавці одягали довгий або короткий прозорий одяг, але зокрема танцівниці, за наказами фараонів одягали «калазіріс» (вузький сарафан), котрий не закривав праву сторону грудей. У Середньому і Новому царстві танцівниці носили довгі прозорі плащі з широкими рукавами. Найпоширенішим кольором був білий. Він вважався не тільки символом чистоти, багатства і відчайдушності, а ще був найбільш практичним кольором у жаркому кліматі Єгипту. Часто одяг прикрашали різноманітними візерунками та прикрасами, які, мали ще й певне символічне значення.

Танцюристи із аксесуарів одягали: «ускх» - велике намисто(схоже на масивний комірець), браслети, сережки, а на головах – стрічки. Перука була головною деталлю костюма, тому що, на той час всі голили голови. Проте згодом танцівниці припинила носити головний убір, так як на мала право лише дружина фараона. [13]

Сюжет та дії хореографічної композиції побудовані на основі єгипетського танцю, тому підбір реквізиту, сценічні костюми розроблені таким чином, що би повністю відповідати усім канонам народності.

Солістка – богиня Сехмет-Хатор одягнена в довгій, червоній сукні, яка символізувала кров. Аксесуарами слугують: білий пояс, а поверх нього золота стрічка; браслети (на передпліччях і зап'ястях) і на щиколотках; золоте намисто, що цілком закривало плечі і верхню частину грудей. Обов'язковою деталлю костюму є корона. На ногах бежеві балетки. Реквізити: меч і лук.

Дівчата – одягнені в «калазіріс» - вузький білий сарафан, який щільно облягає тіло. Аксесуари: чорний, шкіряний пояс; перука, намисто в формі розімкнутого кола, браслети. Взуття відсутнє.

Чоловіки – одягнені в «схенті» – чоловіча спідниця, фартух обмотаний навколо стегон, шкіряний чорний пояс. Аксесуари: перука, на якій одягнена смугаста хустка – «немес». Взуття відсутнє.

ВИСНОВКИ

На основі наших досліджень та аналізу історії мистецтва та літератури Стародавнього Єгипту ми дійшли до висновків.

1. Стародавній Єгипет вважається однією із таємничих країн, через свою історію. Земля з богами, муміями фараонів, таємничими сфінксами і величними гробницями є осередком найрозвиненішої і водночас найдавнішої цивілізації. А твори мистецтва Єгипту, котрі справили величний вплив на розвиток усієї світової культури - експортувалися в різні куточки світу і масово копіювалися майстрами інших країн. Крім того, єгиптяни мали успіх не лише в культурній спадщині, але і в науковій. До наукових досягнень стародавніх єгиптян належать створення писемності, математики, медицини.

Єгипет – країна, якою завжди правив фараон, який носить свій титул - син Сонця, втілюючи в собі всі сфери влади: не тільки політичну, а й релігійну, і військову у всій країні. Фараони, вважалися живими богами, які після смерті приєднувалися до решти богів. Тому, розуміння всієї давньоєгипетської культури лежить у релігійних вірувань, відображених у міфах, на стінах фресок та пірамід. У Стародавньому Єгипті не було єдиної релігії, а існувало велике розмаїття культів, присвячених конкретним божествам – особливо тваринам. Одними із найголовніших богів у єгиптян були: бог Ра та богиня Сехмет – Хатор.

Дослідивши багато історичних матеріалів, можемо дійти до висновків, що танець в Стародавньому Єгипті мав досить велике значення і глибоко шанувався. Через те, що єгиптяни, вважали танець не тільки розвагою, але і коротким шляхом для спорідненості з богами. Майже сім тисяч років тому, єгиптяни створювали і опановували свої ритуальні танці, і це можна нині спостерігати на

фресках і розписах усіх давньоєгипетських храмів, пірамід і гробниць.

Різноманітність танців в Стародавньому Єгипті є досить переважною, а саме існують: розважальні, воєнні, ритуальні (які відіграють головну роль в хореографічному мистецтві) і похоронні.

Опанувавши багато теоретичних матеріалів і відео, ми можемо довести, що багато творців хореографічного мистецтва були зацікавлені історією Стародавнього Єгипту і тому присвячували свої витвори країні пірамід. Яскравими прикладами є: «Донька Фараона» - балет, в якому відтворили більш казкові події. Як молодий англієць заховавшись в одній із гробниць перетворюється у єгиптянина, а мумія з гробниці оживає і це донька фараона. Постановником балету був Маріус Петіпа; балет «Єгипетська ніч», хореографом якого є Михайло Фокін. Він зобразив як молодий мисливець Амон закохавшись в царицю Клеопатру - готовий за ніч з нею віддати своє життя; Мелкон Хачікян (Массо) створив балет, тема якого прив'язана відомій цариці Єгипту і назвавши в її честь - «Таємниці Клеопатри»; а хореограф Марія Лазарева в своєму балеті «Антоній і Клеопатра» висвітила більш політичні проблеми – між Римом і Єгиптом.

2. Ми створили лібрето хореографічного номеру, в якому розкриваються сюжет та ідея твору, зберігаючи загальний причинно-наслідковий зв'язок. Відповідно до поставлених нами завдань, була досліджена ідейно-тематичний аналіз, синтезовано тему, ідею, надзавдання, наскрізну дію, конфлікт, стиль, жанр, хореографічну форму, характеристику дійових осіб. Музичний матеріал було підібрано у відповідності з підбраною народністю – «Coronation» сучасне аранжування єгипетського музичного твору, автором якого є Marko Veltrami. Загальне виконання хореографічної композиції займає 2:50 хвилин.

3. Згодом ми розробили архітектонічну структуру твору, згідно з лібрето. Основою архітектонічної структури є міфологія Стародавнього Єгипту, що і є сюжетом хореографічної постановки.
4. Ми встановили умовні позначки для графічного запису хореографічної постановки. Також зазначили детальний розбір танцювальних комбінацій.
5. Під час дослідження ми описали сценографію хореографічної постановки, включаючи сценічний вигляд, акценти та описи костюмів. Виконавці одягнені в давньоєгипетські костюми. Розроблена нами перспектива повністю відповідає нашим потребам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладкий В.Д. Стародавній світ: енциклопедичний словник, том 1 – Донецьк, МП. «Вітчизна», 1996 – 512с.
2. Рехліцька А. Є. Мистецтво балетмейстера. Херсон: 2012. 83 - 94с.
3. Терещенко А. Арбіт Семен Михайлович // Українська музична енциклопедія / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. 2006. — Т. 1. — С. 86
4. Терещенко Н.В. Історія та методика бального танцю: навч.-метод. посібн. для студентів напрямку підготовки (спеціальності)«Хореографія» вищих навчальних закладів. Херсон: МПП «Издательство «ІТ, 2015. 220с.
5. Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради академік НАН України М. Попович. — 4-те вид., виправл., доп. — Видавництво «ТЕКА». — 2006.
6. Allen J. Middle Egyptian: An Introduction to the Language and Culture of Hieroglyphs. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000.
7. Clayton P. Chronicle of the Pharaohs. London: Thames and Hudson, 1994.
8. Gardiner A. Egyptian Grammar: Being an Introduction to the Study of Hieroglyphs. Oxford, UK: Griffith Institute, 1957.
9. The Literature of Ancient Egypt: An Anthology of Stories, Instructions, Stelae, Autobiographies, and Poetry. Yale: Yale University Press, 2011
10. Jean-Marie Périnet, La femme, la beauté et l'amour dans l'Égypte ancienne, Presses de Valmy, 2003, 173 p.
11. Marcus, Scott L. (2007). Music in Egypt. New York: Oxford University Press.

12. Petipa, Marius, The Diaries of Marius Petipa. Translated ed. and introduction by Lynn Garafola. Published in Studies in Dance History 3.1. (Spring 1992)
13. Rafael Pérez Arroyos, Egypt: Music in the Age of the Pyramids, Madrid, Centro de Estudios Egipcios, 2003
14. Women's Monumental Mark on Ancient Egypt by Barbara S. Lesko, The Biblical Archaeologist, Vol. 54, No. 1 (Mar., 1991), pp. 4-15
15. URL Змалювання єгипетських богів у міфології Єгипту :<https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10802/>
16. URL Становлення і розквіт хореографічного мистецтва Стародавнього світу – 29-42 с. :<https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/medvid-t.-istoriya-horeografichnogo-mystecztva.pdf>
17. URL «Історія Стародавнього Єгипту» (1959) :https://antiquity.fandom.com/uk/wiki/Стародавній_Єгипет
18. URL балет «Донька Фараона» балетмейстер М. Петіпа :https://youtu.be/S_F3TFnBYS4
19. URL одноактний балет «Єгипетські ночі» балетмейстер М.Фокін :<https://youtu.be/wIm-0wndxsg>
20. URL Розвиток танцю в Давньому Єгипті :https://vuzlit.com/774673/rozvitok_tantsyu_davnomu_yegipti#
21. URL Цікаві факти про Стародавній Єгипет :<https://pustunchik.ua/ua/online-school/history/tsikavi-fakty-pro-starodavniy-egypet>
22. URL Танець у культурі Стародавнього Єгипту: <http://arts.cx.ua/ballet/2-1/04.php>
23. URL балет «Антоній і Клеопатра» балетмейстер І.Чернишова: <https://youtu.be/1UrbCFEcfvg>
24. URL Вплив реформаторських пошуків Михайла Фокіна на розвиток хореографічного мистецтва: https://vuzlit.com/774704/vpliv_reformatorskih_poshukiv_mihayla_fo

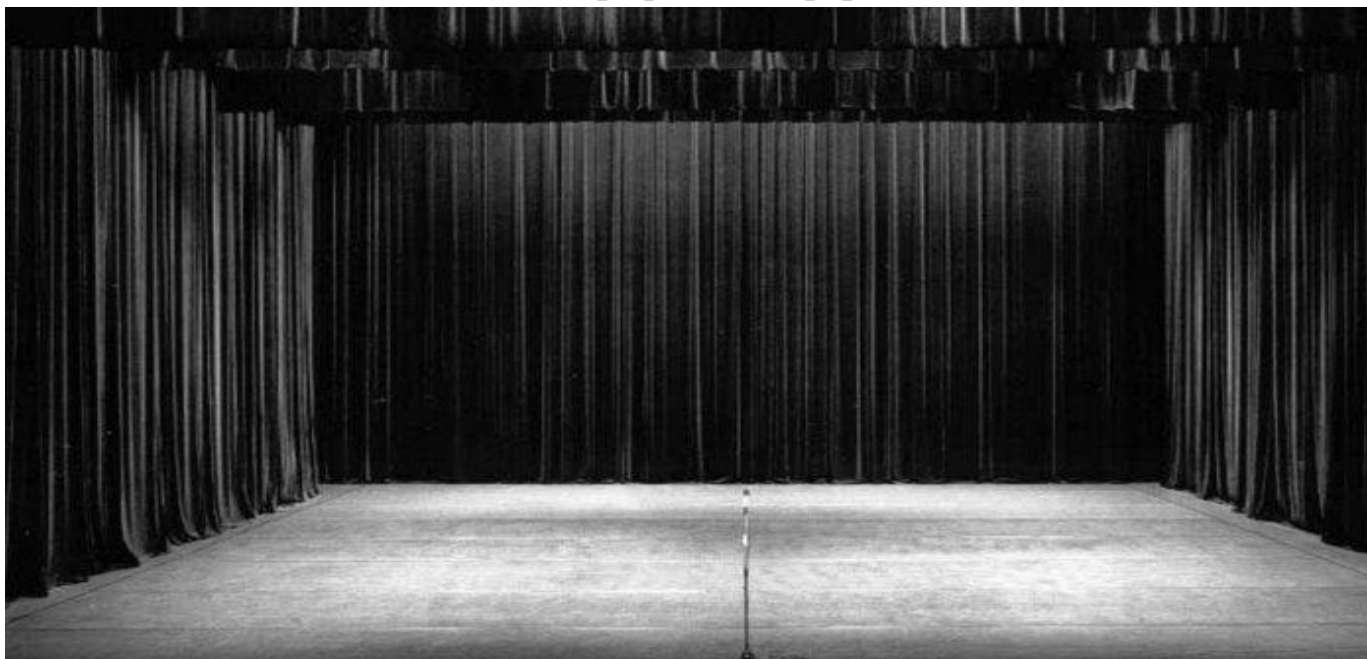
[kina rozvitok horeografichnogo mistetstva baleti muziku stravinskogo](#)

25. Wolfgang Kosack: Die altägyptischen Pyramidentexte. In neuer deutscher Uebersetzung; vollständig bearbeitet und herausgegeben von Wolfgang Kosack Christoph Brunner, Berlin 2012
26. URL фільм «Боги Єгипту»: <https://uakino.club/filmy/genre-action/2220-bogi-yegiptu.htm>

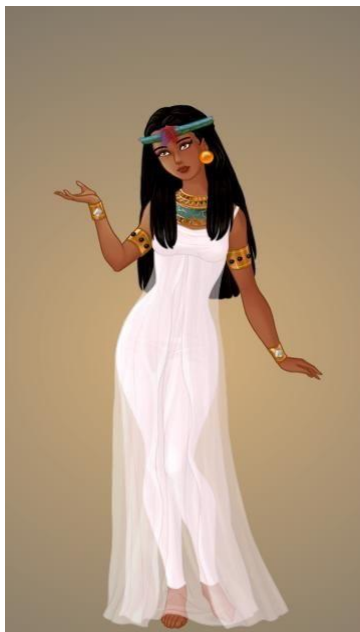
ДОДАТКИ

Додаток А

Ескізи сценографічного оформлення

Додаток Б**Ескіз до хореографічної композиції.**

Додаток В**Ескізи костюмів дівчат та хлопців****Солістка****Дівчата****Хлопці**